

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 1 2 1 5 1 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Petek, 8. junij 2012 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začinjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno. Barvna priloga ima 4 strani, od tega 1 prazno.

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

1. Oblikovanje nacionalnih držav se začne konec 18. in na začetku 19. stoletja, ob krizi fevdalizma in uveljavljanju meščanske družbe. Pomagajte si s sliko 1 v Prilogi k Izpitni poli 1 in odgovorite na vprašanja.
 - 1.1. Naštejte tri mnogonacionalne imperije.
 - 1.2. Katera dva velika evropska naroda sta bila razdeljena med več držav?

(2 točki)

2. Nacionalne ideje so širili različno.

Da so v skupnem petju že zgodaj odkrili sredstvo za prenašanje narodnega prepričanja, kažejo na primer statuti Nemške družbe v Idsteinu 24. avgusta 1814, to je bilo nacionalistično tajno združenje, ki ga je opazovala policija in nazadnje polovila njegove člane zaradi revolucionarnega rovarjenja.

Odkar so bila leta 1824 spet dovoljena, pa se je njihovo število naglo povečevalo in prav tako število njihovih članov – leta 1826 je bilo v Nemčiji že 135 000 telovadcev, dajali so izjemen zgled mobilizacije in njihovi nastopi v javnosti so imeli neznanski nacionalnopedagoški učinek.

(Vir: Schulze, H., 2003: Država in nacija v evropski zgodovini, str. 185, 186. *cf Ljubljana)

- 2.1. Iz zgornjih besedil navedite obliki, s katerima so širili narodnostne ideje.
- 2.2. Glede na zgornji besedili pojasnite, kakšen je bil odnos oblasti do teh organizacij.

(2 točki)

3. V Evropi so proti tuji nadoblasti delovala predvsem tajna društva.

Prototip in vseevropski zgled je bila carboneria, ki je okoli leta 1806 nastala v južni Italiji in se je najprej bojevala proti francoski nadoblasti, nato pa proti vsaki oblasti, ki si ni prizadevala za italijansko enotnost in svobodno ureditev.

(Vir: Schulze, H., 2003: Država in nacija v evropski zgodovini, str. 198. *cf Ljubljana)

- 3.1. Kako se je slovensko imenovalo gibanje iz zgornjega besedila?
 3.2. Glede na zgornje besedilo pojasnite, za kaj se zavzemajo člani tega tajnega društva.

(2 točki)

4. V začetku leta 1848 je Evropo zajel val revolucij, ki so želele demokratizacijo življenja in aktualizirale narodno vprašanje.

Obkrožite črke pred štirimi državami, ki jih je zajela revolucija. Pomagajte si s sliko 2 v Prilogi k Izpitni poli 1.

A Francija	E Grčija
B Neapeljsko kraljestvo	F Španija
C Rusija	G Prusija
D Švedska	H Avstrijsko cesarstvo

(2 točki)

5. Povežite spodnja stolpca tako, da v prazen prostor pred desnim stolpcem vpišete ustrezno črko iz levega stolpca.

A Milano	___ Karel Albert
B Praški kongres	___ Lajos Kossuth
C Piemont-Sardinija	___ Josip Rajačić
D Hrvaška	___ Radetzky
E Ogrska	___ Windischgraetz
F Vojvodina	___ Josip Jelačić

(3 točke)

6. Sredi maja 1848 je v Frankfurtu ob Maini začel zasedati nemški parlament.

Nemška ustavodajna narodna skupščina, ki je začela zasedati 18. maja 1848 v Pavlovi cerkvi, ni bila kaka revolucionarna Assemblée nationale, temveč zbor zakonitih predstavnikov ljudstva, ki so bili v prvih svobodnih in splošnih volitvah določeni za predstavnike nemškega ljudstva.

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 6643. DZS. Ljubljana, 1978)

Resnična enotnost mora zajeti vse nemške dežele. Kakšno izgubo moči, ozemlja, prebivalstva bi pomenila izločitev Avstrije, o tem je bilo že dovolj govorjenja. Dodajmo še tole: Nemčija bi bila osiromašena za moč duha in občutja, ki živi v osmih milijonih prebivalcev Avstrije.

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 6647. DZS. Ljubljana, 1978)

- 6.1. Glede na zgornje besedilo pojasnite, kako so bili izbrani poslanci nemškega parlamenta.
- 6.2. Kateri program prepoznate v zgornjem besedilu?
- 6.3. Pojasnite temeljno razliko med programoma o združitvi Nemčije.

(4 točke)

7. Nacionalni problemi so bili posebno žgoči tudi v habsburški monarhiji. Junija 1848 je bil v Pragi slovanski kongres. Pomagajte si s spodnjim besedilom in odgovorite na vprašanji.

Na kongres je prišlo prek 300 ljudi, med njimi nekaj nad 40 Jugoslovanov. Od tega so bili poleg Vraza trije Slovenci. Večina delegatov je pripadala liberalnemu taboru, kakor ga je na češkem vodil Palacky, ki je bil tudi izvoljen za starosto kongresa. Izdelan je bil manifest evropskim narodom, v katerem je bilo z romantično patetiko ugotovljeno, da je svoboda, enakost in bratstvo slovansko geslo danes prav tako kakor pred tisoč leti. Poudarjeno pa je bilo tudi, da naj ne velja to geslo le za posameznega človeka in njegove prirojene pravice, ampak prav tako tudi za narode. Postavljena je bila zahteva po popolni enakopravnosti vseh narodnosti brez ozira na njihovo politično moč ali velikost. Avstrija naj bi se preuredila v zvezo enakopravnih narodov. Sestavljena, a ne še dokončno sprejeta je bila tudi adresa avstrijskemu cesarju, ki je poleg zahteve po »prerojeni Avstriji kot federativni državi« naštela želje posameznih narodov.

(Vir: Gestrin, F., in Melik, V., 1966: Slovenska zgodovina 1792–1918, str. 111, 112. DZS. Ljubljana)

- 7.1. Katera dokumenta so oblikovali delegati slovanskega kongresa v Pragi?
7.2. Kakšno preureditev Avstrije so želeli?

(2 točki)

8. Obkrožite tri pravilne trditve, ki se nanašajo na revolucionarne zahteve posameznih narodov v revoluciji 1848.

- A Hrvati so zahtevali združitev hrvaških dežel (Hrvaške, Slavonije in Dalmacije) v avtonomno enoto v okviru habsburške monarhije.
- B Grki so s tajno zvezo heterijo pripravljali upor proti avstrijski nadoblasti, ki se je začel v Moldaviji pod vodstvom Aleksandra Ypsilantija.
- C Revolucija v razdeljeni Italiji se je začela v Piemontu proti tuji nadoblasti Burbonov.
- D Slovaki so se v 14 točkah zavzeli za zagotovitev slovaške samobitnosti in demokratično rešitev narodnega vprašanja na Ogrskem.
- E Nemški študentje so na gradu Wartburg zahtevali enotnost in svobodo nemškega naroda pod okriljem Francije.
- F Prvi je bistvo zedinjene Slovenije zajel Matija Majar - Ziljski, natančneje pa so ga oblikovali Slovenci na Dunaju.

(3 točke)

9. V začetku leta 1848 so avstrijske čete prešle v ofenzivo, s katero so hotele zadušiti revolucijo na Ogrskem.

Kje je bila premagana ogrska vojska in s čigavo pomočjo so Avstrijci premagali Madžare?
Pomagajte si s sliko 3 v Prilogi k Izpitni poli 1.

(2 točki)

10. Žarišče nove evropske krize je kmalu po revolucijah leta 1848 postal evropski del osmanskega cesarstva, ki ga je začela ogrožati carska Rusija. Izbruhnila je vojna med Rusijo in Turčijo, v katero so se vmešale tudi nekatere evropske države.

10.1. Kakšno ime je dobila ta vojna?

10.2. Katere evropske države so se vključile v vojno?

(2 točki)

11. V krajšem razmišljanju pojasnite zedinjenje Nemčije. Pojasnite, zakaj je bila Prusija tista sila, ki naj združi Nemce, kakšna osebnost je bil kancler Otto von Bismarck in kako je hotel združiti Nemčijo, ter vojne, s katerimi je zedinil Nemčijo. Pomagajte si s spodnjim besedilom in sliko 4 v Prilogi k Izpitni poli 1.

Bismarck je bil severnonemški plemiški posestnik z nenavadno močno voljo, razumen, nezmotljiv in vztrajen, ki je imel svoj cilj ves čas pred očmi in si je upal mirno izreči svoje mnenje in svoja prepričanja tudi pruskemu kralju Viljemu I. v obraz. Od vsega začetka si je želel le to, da bi Prusi postali močni in da bi s pomočjo te dežele naredil iz zapletenega skrupuala Nemške zveze veliko enotno nemško kraljestvo. Za to pa je nujno potreboval močno vojsko. Prav on je izgovoril sloviti stavek, da se velika zgodovinska dejanja ne odločajo s sklepi, ampak z železom in krvjo.

(Vir: Gombrich, E. H., 1994: Kratka zgodovina za mlade bralce, str. 254. Založba Grad. Ljubljana)

(5 točk)

12. Januarja 1871 so slovesno razglasili nemško cesarstvo in za nemškega cesarja imenovali pruskega kralja Viljema I.

Slika 1

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 6853. DZS. Ljubljana, 1978)

Kje je bila razglasitev?

(1 točka)

13. Gibanja za združitev Italije so se nadaljevala tudi po neuspehu v letu 1848/49. Pomagajte si s spodnjim besedilom in odgovorite na vprašanja.

Železnica je zblížala tudi Italijane in kot v Nemčiji so se začeli tudi tamkaj zavedati, da niso samo Florentinci ali Genovežani, Benečani ali Napolitanci, ampak da so vsi tudi Italijani. In da želijo sami odločati o svoji usodi. Zaradi svoje lege ob vznožju hriba se pokrajina imenuje Piemont, kar pomeni »Znožje hriba«. Piemont in otok Sardinija sta sestavljala močno kraljestvo pod oblastjo kralja Viktorja Emanuela. Imel je izjemno bistrega in okretnega ministra Camilla Cavourja, ki je hotel samostojno italijansko kraljestvo. Cavour sam ni bil bojevnik. Ni verjel v moč tajnih zarot in blazno smelih napadov, s kakršnimi so hoteli izbojevati deželi svobodo pogumni sanjač Garibaldi in njegovi mladi soborci. Cavour je iskal drugačno, učinkovitejšo pot in jo tudi našel.

(Vir: Gombrich, E. H., 1994: Kratka zgodovina za mlade bralce, str. 254. Založba Grad. Ljubljana)

13.1. Navedite državo, ki prevzame v Italiji vodilno vlogo pri združevanju.

13.2. Kakšno funkcijo je opravljal Camillo Cavour?

(2 točki)

14. Združevanje Italije je potekalo postopoma.

Z uporabo slike 5 v Prilogi k Izpitni poli 1 dopolnite preglednico. V drugi stolpec, vzporedno z letnico, vpišite posamezne italijanske države – pokrajine, ki so se tega leta pridružile Piemontu.

Leto	Priključena pokrajina, država
1859	
1860	
1866	
1870	

(2 točki)

15. Velike zasluge za končno združitev Italije je imel tudi Giuseppe Garibaldi.

Giuseppe Garibaldi s privrženci odpluje 6. 5. 1860 iz Genove in po 5 dnevih pristane v Marsali. Njegovim enotam prostovoljcev se naglo pridružujejo uporni kmetje. Proti koncu maja se Garibaldiju posreči v tridnevni bitki zavzeti Palermo in prisiliti Burbone h kapitulaciji ... Sredi avgusta prekoračijo njegovi vojaki Mesinski preliv in pridejo že 7. 9. v Neapelj, kjer jih prebivalstvo navdušeno pozdravi.

(Vir: Kronika človeštva, str. 744. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1977)

Kateri otok je zasedel s prostovoljci Garibaldi maja 1860 in katero kraljestvo z zmago nad Burboni?

(1 točka)

16. Ob koncu 50. let 19. stoletja je avstrijska absolutna oblast zašla v krizo. Zaradi notranjepolitičnega nezadovoljstva in vojaškega poraza v Italiji je bil dvor prisiljen obnoviti ustavno življenje.

Navedite imeni ustavnih aktov, ki sta bila sprejeta.

(1 točka)

17. Habsburška monarhija pa se je zaradi nezadovoljstva narodov in novih vojaških porazov preoblikovala v dualistično urejeno monarhijo.
- 17.1. Navedite vojaški poraz in ozemeljsko izgubo, ki sta pripeljala do preureditve Habsburške monarhije.
- 17.2. Katere so bile skupne zadeve preoblikovane Habsburške monarhije?
- 17.3. Kako se je Habsburška monarhija imenovala po uvedbi dualizma?

(3 točke)

18. Po porazu francoske vojske pri Sedanu in razglasitvi tretje republike je Pariz pred prusko vojsko rešila narodna garda.

Odloki komune:

1. Nabor je odpravljen
2. V Parizu ne sme biti ustanovljena ali vanj pripeljana nobena vojaška sila razen narodna garda.
3. Vsi sposobni državljani so člani narodne garde.

Najvišji dohodek uradnikov v različnih službah komune se določa na šest tisoč frankov na leto.

1. člen. Cerkev je ločena od države.
2. člen. Proračunsko vzdrževanje bogoslužja se ukine.
3. člen. Tako imenovano imetje »mrtve roke«, pripadajoče verskim kongregacijam, premično in nepremično, postane last naroda.

Gledališča spadajo pod delegacijo šolstva.

Vse podpore gledališčem in njihovim monopolom se ukinejo.

Delegaciji je naloženo, da v gledališčih ukine režim izkoriščanja po direktorju ali kaki družbi in ga v najkrajšem času zamenja z režimom združenega vodstva.

(Vir: Izkušnje in nauki pariške komune 1871, str. 132, 139 in 146. Komunist. Ljubljana, 1975)

- 18.1. Pojasnite, kaj se je zgodilo, ko je vlada pod vodstvom Louisa Adopha Thiersa hotela razorožiti narodno gardo.

- 18.2. Navedite štiri ukrepe, ki jih je začela izvajati nova revolucionarna oblast.

(3 točke)

19. Po berlinskem kongresu sta se zaradi teženj po hegemoniji na eni strani in željami po izravnavi moči na drugi strani oblikovali dve zvezi.

Povežite črko pred zvezo z ustrežno državo, tako da na črto napišete ustrežno črko v levem stolpcu.

A	antanta	___	Nemčija
T	trojna zveza	___	Francija
		___	Rusija
		___	Italija
		___	Avstro – Ogrska
		___	Velika Britanija

(3 točke)

20. Med evropskimi državami je konec 19. stoletja potekal oster boj za kolonije, saj je veljalo načelo, da »država brez kolonij« ne more biti velesila.

Evropske države so si prizadevale osvojiti vedno nova, izvenevropska ozemlja, bogastva in tržišča, saj so želela utrditi gospodarsko in politično moč svoje države v Evropi in svetu.

(Vir: Žvanut, M., in Vodopivec, P., 1995: Vzpon Meščanstva, str. 200. Modrijan. Ljubljana)

20.1. Kako imenujemo osvajalno politiko, ki jo prepoznate v zgornjem besedilu?

20.2. Zakaj so države osvajale nova ozemlja?

(2 točki)

21. Odnose med evropskimi državami je še zaostрила rusko-turška vojna 1877–78 in podpis mirovne pogodbe v San Stefanu.

21.1. Zakaj se Velika Britanija in Avstro-Ogrska nista strinjali s tem mirom?

21.2. Do kakšnih političnih sprememb pride na Balkanu po berlinskem kongresu? Pomagajte si s sliko 6 v Prilogi k Izpitni poli 1.

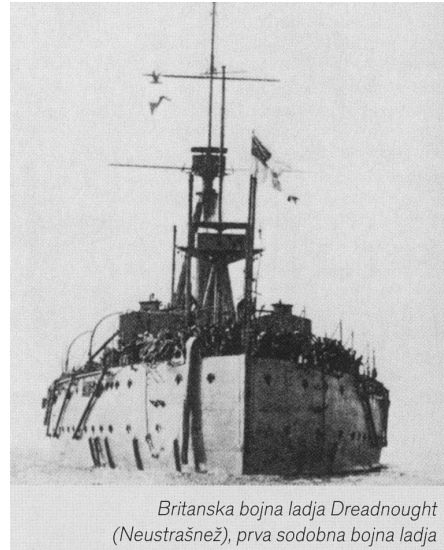
(3 točke)

22. Boj za prevlado v svetu je pripeljal tudi do oboroževalne tekme med velesilami. Še posebno se je oboroževala Nemčija, ki je na prelomu 19. stoletja trikrat reformirala in povečala redno armado.

Plakat, ki je nemško javnost navduševal za krepitev vojne mornarice.

Slika 2

Britanska bojna ladja Dreadnought (Neustrašnež), prva sodobna bojna ladja

Slika 3

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 110. DZS. Ljubljana)

- 22.1. Kateremu delu vojske je Alfred von Tirpitz posvečal največjo skrb?
 22.2. Kako je to vplivalo na odnose z Veliko Britanijo?

(2 točki)

23. Na začetku 20. stoletja sta izbruhnili dve balkanski vojni. Dopolnite desni stolpec s črkama A in B glede na navedeno značilnost, povezano s prvo ali drugo balkansko vojno.

A	prva balkanska vojna	___ mirovna konferenca v Bukarešti
B	druga balkanska vojna	___ balkanska zveza proti Turčiji
		___ vojna leta 1912
		___ koalicija balkanskih držav proti Bolgariji
		___ razdelitev evropskega dela turškega ozemlja
		___ Srbija dobi vardarsko Makedonijo

(3 točke)

24. V drugi polovici 19. stoletja se je v evropskih državah krepil odpor do Judov. To se je kazalo tudi v deželah, kjer je bilo Judov razmeroma malo.

Posamični se ne zadovoljujejo s tolikim zaslužkom, kolikor jim je potreba za obstoj zdajnosti in bodočnosti. Hrepene po višjem in večjem, teže zlasti po tem, kako bi se v denarnem oziru zarobili ljudstva in dežele. Pri teh spekulacijah si ne izbirajo sredstev. Ne gledajo na to, ali je sredstvo pošteno ali nepošteno; da le vodi do smotra. V tem ostudnem poslu so ravno Judje pravi mojstri.

(Vir: Cvirn, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 113. DZS. Ljubljana)

24.1. Kako imenujemo s tujko odpor proti Judom?

24.2. Iz zgornjega besedila pojasnite, na čem je temeljil odpor proti Judom (dve navedbi).

(2 točki)

25. Spodnjim dogodkom dodajte letnico (1804, 1848, 1861, 1866, 1867, 1882).

- _____ razglasitev italijanskega kraljestva
- _____ ustanovitev Severnonemške zveze
- _____ ustanovitev Avstro-Ogrske
- _____ začetek prvega srbskega upora
- _____ prvi sklic frankfurtskega parlamenta
- _____ ustanovitev Trojne zveze

(3 točke)

Prazna stran